

בכורות מג

מומי כהנים בזמן הזה

הרמב"ן והרא"ש בהלכותיהם השמיטו פרק הזה. וביאר השואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סי' טז ד"ה והנה מ"ש) משום שאין נפ"מ בזה"ל, שהרי גם כהנים תמימים אינם עובדים במקדש בזה"ל. והוכיח מזה דמאי דאמרין לעיל (לז:) שאסור לכהן להטיל מום בעצמו אינו נוהג בזה"ל, דאל"כ היה ראוי להביא האי פרק כדי שנדע איזה מומין אסור להטיל בעצמו.

מום עובר באדם

א] השטמ"ק (אות א') כתב דאדם נלמד מבהמה, דנתרבה (זבחים עז:) שגם מום עובר פוסל בה מדכתיב 'מום בס', וה"ה באדם שנאמר בו 'מום בו'. והק' הגרי"ז (ד"ה מומין אלו) דאמאי בעינן למדרש באדם שאם עבר מומו ירצה, הלא דוקא בבהמה ס"ד שנפסל לעולם משום דהוי דיוחיו [וביומא סד:] ילפינן מזה דבע"ח אינם נידחים], אבל באדם לא שייך דיוחיו. ובשיעורי הגרמ"ד תירץ דסד"א שכיון שהומם, הוא לעולם נחשב בעל מום, אפי' אחרי שעבר מומו.

בשיירי קרבן (ירושלמי קידושין יא: ד"ה ויבוא) דאסור מדאורי' להטיל מום בכהן, כמו לגבי קרבן. ובספר עטרת יצחק (בכורות שער א' סי' כ') ביאר שגם בכהן בע"מ נפקעה ממנו קדושתו ע"י הטלת מום, והרי בספרי [הובא בחינוך מצ' רסט, וברע"א שו"ע או"ח רפב] מבוי' שיש פסוק בפני"ע לקדש כהן בע"מ, ואינו נכלל ב'קדשתו', כיון שכבר נתחללה קדושתו. ולפי"ז מיושב קושית הגרי"ז באופ"א, דהא פשיטא דלא נחשב בע"מ אחרי שעבר המום, אבל ס"ד דכיון שנפקעה קדושתו, תו לא חזר.

ב] הרמב"ם בסה"מ ובהל' ביאה"מ מנה שני לאוין בבע"מ – לבע"מ קבוע ולבע"מ עובר, וכן לגבי מומי הבהמה בהל' איסוי"מ. והרמב"ן בסה"מ (ל"ת עא, ל"ת צה) חלק עליו בשני אלו, דאיסור בע"מ עובר הוא שנתרבה גם כמו בע"מ קבוע, אבל אין בזה ענין לאו בפני"ע.

והלב שמח כתב בדעת הרמב"ם דכיון שיש פסוק בפני"ע נמנה כלאו בפני"ע, אבל הרמב"ן סובר דכיון שענינם אחד, ראוי להיות נכלל בלאו של בע"מ. ומבוי' מזה מח' באופן מנין המצוות, אם אזלינן בתר הפסוקים או בתר מהותן וגדרן של דברים.

ודעת הרמב"ם דבע"מ מוזהר בביאה ריקנית [והרמב"ן חולק], ומבוי' מדבריו ברפ"ו ביא"מ דאיסור זה כולל בין בע"מ עובר ובין בע"מ קבוע, וצ"ע אמאי לגבי איסור עבודה כל אחד נמנה בפני"ע, ואילו לגבי איסור כניסה נמנו יחד, אבל למשנ"ת הטעם פשוט, דהרמב"ם בודאי יכול להודות לרמב"ן שהפסוק בא לכלול בע"מ עובר בהדי בע"מ קבוע לגבי האיסורים שלו, אלא דלגבי האזהרה של עבודה, כיון דכל אחד כתוב בפסוק בפני"ע, הרי הוא נמנה כלאו ואזהרה בפני"ע, ודו"ק.

ג] עכ"פ לדעת הרמב"ם שיש בו לאו בפני"ע, מסתבר לומר שהוא חפצא אחר של מום – דלא הוי פסול בגברא, אלא פסול זמני, כל זמן שהמום בו אסור לו לעבוד, וכ"מ בלשונו בסה"מ שם, וז"ל שהזהיר בע"מ עובר שלא לעבוד 'כל זמן שהמום ההוא בו', וכן י"ל לגבי מום בבהמה, דמום קבוע היינו הגדרת הבהמה שהיא בעלת מום ואסור להקריב 'סוג' בהמה כזאת, ואילו מום עובר הוא איסור להקריב בהמה כשרה כל זמן שהמום הזה בו.

והתוס' והרא"ש (לד.) כתבו דמדאורי' מותר להטיל מום קבוע בבע"מ עובר, אבל הרמב"ם (פ"ב הט"ו) סובר שלוקה, כמו שדייקו האחרונים, וי"ל דלשיטתו אזיל, דהתוס' סברי דבע"מ עובר גם הוי הגדרת הבהמה שהיא בעלת מום, אלא דילפינן מקרא שאי אפשר לפדות על מום כזה, אבל לגבי פסולו להקרבה הרי הוא שוה לגמרי לבע"מ קבוע, ולהכי אין איסור להטיל בו מום שאינו פוסלו להקרבה יותר ממה שהיה פסול לפני"ז, אבל הרמב"ם סובר דבע"מ עובר לא הוי 'פסול הגוף', אלא הוא פסול זמני שלא להקריבו עכשיו, וכיון דחשיב דאכתי ראוי להקרבה, להכי אסור לפוסלו לגמרי ע"י מום קבוע.

שכן נתרבה במצוות

הראש"ב (ד"ה אדם מבהמה) הק' דאמאי זה הוי טעם שיהא שייך בו טפי פסול מומין. ותירץ דכוונת הגמ' שכן נתרבה במצוות הקרבה, שיכול להקריב כל הקרבנות, ולהכי יש לו מעלה יותר בבהמה ששייכת רק לקרבן אחד [וכדאשכחן ביומא לב: דבגדי זהב יש להם מעלה מבגדי לבן כיון שמכפר בהן כל השנה כולה].

קדושת כהן מרחם

לא לכתוב באדם ותייתי מהנד, פ"י רגמ"ה דמה לבכור שכן קדושתו מרחם, קדשים יוכיחו, מה לקדשים שכן קדושתן מרובה, בכור יוכיח. והק' הראש"ב (ד"ה לא ליכתוב) שהרי גם קדושת אדם הוא מרחם. וביארו ע"פ מש"כ המג"א (סי' רפב סק"ו) דכהן קטן אין מצוה וקדשתו כיון שלא שייך בו 'את לחם אלוקים' הוא מקריב. ונראה שגם הראש"ב דן בזה, אלא שלא קיבל האי תירוץ משום שגם בהמה אינה ראויה להקרבה כל ז' ימים. וי"ל דבכור שאני, שאין קדושתו מחמת הקרבה אלא משום היותו פטר רחם כמש"כ המהרי"ט אלגאזי (פ"ה סי' מב), וקדושה זו נשלמה מיד בשעת לידתו.

אינו שוה בזרעו של אהרן

בגירסת הגמ' שלנו מבוי' שאינו שוה בזרעו של אהרן עובר בעשה לבד, ואינו מחלל עבודה. והק' השטמ"ק (אות יב) דבכל אלו הכתובים בתורה, אמאי אין בו לאו ואינו מחלל עבודה. ותיירץ דכוונת המשנה 'זהו גיבן האמור בתורה', היינו שהוא מום גמור ומחלל עבודה. וביאר הריק"ו דלגבי איסור עבודה כולל בין 'אשר בו מום' ובין 'מזרע אהרן' שאינו שוה בזרעו של אהרן, אבל לגבי חילול עבודה נאמר דוקא מום.

ודעת הרמב"ם (ביאה"מ פ"ו ה"ה – ו') דאינו שוה בזרעו של אהרן ג"כ הוי מדין מום, ועובר בלאו. והריק"ו כתב שהיה לו גירסא אחרת בגמ'. ועוד מבוי' מסתימת הרמב"ם שאפי' מומין המפורשין בתורה אינן מחללין עבודה, דכל מום המיוחד באדם אינו מחלל עבודה.

והגרי"ז (ד"ה יתר) כתב שהמקור של הרמב"ם שיש בו לאו הוא מהא דבפירקין כללו כל המומין יחד, והרי אלו המפורשים בתורה ודאי יש בהם לאו, ובע"כ שבכולן יש לאו.

ובאבן האזל (פ"ו ביאה"מ ה"א, אות ג') כתב שמצינו דבעל מום פוסל גם בבמה והיינו גם בזרים, אבל זהו דוקא במום שפוסל גם בבהמות, דהוי מום בחפצא, אבל לגבי כהנים נתחדש דיני מומין מיוחדין שיסוד פסולם הוא משום שאינו מתאים לזרעו של אהרן להיות כן. וחילול עבודה שייך דוקא במום ממש [ובבמה שייך רק המומין הפוסלין גם בבהמה].

והקרי"א (זבחים טז. ד"ה מה) הק' על הא דאיתא התם דבמומין הקרב [הבהמה] הוי כמקריב [הגברא], שהרי איתניהו מומין שיש באדם וליתניהו גבי בהמה, ותיירץ משום דמום זה לא שייך בבהמה, אבל עיקר פסול מום ישנו גם בבהמה הקרב, ועוד לשיטת הרמב"ם דלא מחיל עבודה אלא מום דשייך באדם ובהמה, אתי שפיר בפשיטות.

והחזו"א (בכורות סי' כו סק"ד) סובר שגם הרמב"ם מודה שמחלל עבודה במום המפורש בתורה.

קרח

בסוגין מבוי' שפסולו משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, וא"כ פשיטא שאינו מחלל עבודה, וצ"ע על מש"כ הרמב"ן (דברים יד א) שהוא מחלל עבודה. ובמשך חכמה (ויקרא כא ה) תירץ דפסול כמו נושא נשים האסורות לכהן, שהם איסורים המיוחדין לכהנים, והיינו משום שעבר על הלאו, ולא משום שיש לו קרחה.

גיבן

גיבן האמור בתורה – לרש"י היינו שיש לו גבינים הרבה, אבל הרמב"ם (פ"ח ביאה"מ ה"ד) כתב שאין לו שער בגביניו, והכס"מ תמה מסוגין, ותיירץ החזו"א (סי' כו סק"ה) שהרמב"ם למד דרבא בא להגיה את הברייתא ולא המשנה, ולעולם מי שאין לו שער הוא גיבן האמור בתורה.

החזו"א (סי' כו סק"ד) הסתפק אם כל הריבויין של גיבן וחורום וכדו' אם נכללים בעיקר המום הכתוב בתורה, או דעיקר פסולם משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, והוי אסמכתא לכוללם בזה, ונפ"מ אם מחלל עבודה. ומדייק ברמב"ם (פ"ח ה"ד) דלא הוי כגיבן ממש.